

Е. Г. Циганкова, О. Д. Василюк

ПЕРШИЙ ХАРКІВСЬКИЙ ПЕРІОД НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРІЯ КОВАЛІВСЬКОГО

Ім'я видатного українського арабіста Андрія Петровича Ковалівського (1895–1969) відомо, насамперед, як науковця, який зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняного сходознавства. Хоча протягом життя вчений однаково плідно працював в таких, здавалося б, різних галузях, як орієнталістика та україністика, якій він більше присвятив перші роки своєї наукової діяльності.

Андрій Петрович після закінчення гімназії вступив на математичний факультет Харківського університету. Однак, студіюючи математику, він відвідував лекції з санскриту Ріттера, а також лекції з литовської та давньогрецької мов професора Яніса Ендзеліна. Лекції обох викладачів та увібрані на них знання мали неабиякий вплив на подальше становлення дослідника. Пізніше він писав в листі до Ярослава Дашкевича: «У Західній Європі за давніх часів було три класичні мови – старогрецька, латинська й старолитовська. З них повстали – новогрецька, італійська та інші романські мови... Однак й старолитовська мова мало змінена все ж збереглася у сучасній литовській мові. Таким чином, ця мова зараз є єдиною класичною мовою в Європі. Крім того, литовська мова й стародавня литовська література, особливо дохристиянська литовська релігія, мають виняткове значення для розуміння старослов'янської, отже й староукраїнської культури...» [Дашкевич, 1995, с. 51].

Саме під впливом Яніса Ендзеліна залишив математику та вступив до Лазаревського інституту східних мов у Москві. Тут протягом 1916–1918 рр. А. П. Ковалівський вивчав арабську мову та історію країн Сходу під керівництвом Агатангела Кримського. Після закриття інституту під час громадянської війни молодий науковець повернувся до Харкова. 1922 р. закінчив романо-германський відділ історично-

філологічного факультету Харківського ІНО і вступив до аспірантури при Науково-дослідчій кафедрі історії української культури, яку очолював Дмитро Багалій. Протягом 1920-х рр. у роботі А. П. Ковалівського домінувала українознавча тематика. Він викладав історію української літератури в школах, був науковим працівником секції етнографії Науково-дослідчої кафедри історії української культури, писав про слов'янських богів та про козацькі «чайки». 1925 р. Ковалівський захистив кандидатську дисертацію з питань виробничих культур давньої України. У перших же своїх публікаціях з історії української культури він проявив себе як дослідник широкого кола проблем історії, етнографії, філософії. У своїх працях спирався на першоджерела, більшість яких до нього не використовувалися.

Значну увагу приділяв творчості Григорія Сковороди, опублікував низку статей про нього та велику роботу «Розвиток етичних поглядів Сковороди у зв'язку з його життям» (1924). Треба зазначити, що з давнім козацьким слобожанським родом Ковалівських у народного філософа був своєрідний нерозривний зв'язок – саме в їхньому маєтку Пан-Іванівці (нині Сковородинівці) на Харківщині закінчилося його земне буття. Тому, не дивно, що з самого дитинства Андрій Петрович чув про Сковороду, бо в новій садибі Ковалівських в Розсохуватому протягом багатьох років навіть дбайливо зберігалися його особисті речі [Дудко, 2011, с. 277]. Творчістю мандрівного мудреця свого часу багато займався й керівник його аспірантури, голова Науково-дослідчої кафедри історії української культури Дмитро Багалій, який 1894 р. видав найповніше на той час зібрання його творів. Саме Дмитро Іванович у 1922 р. на засіданні Наукового комітету Головпрофосвіти УСРР виступив з ініціативою створення музею Сковороди в Пан-Іванівці (хоча цю ідею вдалося втілити майже через п'ятдесят років). Він же запропонував своїм співробітникам відзначити ювілей Григорія Савича новими дослідженнями його творчості.

В своїх роботах Андрій Петрович багато уваги приділяв еволюції світогляду Сковороди в залежності від змін його соціального стану. Бо стала думка, що утвердилася на той час, та зображала філософа відірваним від земного життя, А. П. Ковалівський вважав докорінно неправильною. Андрій Петрович переклав українською мовою опубліковану 1836 р. в «Московском наблюдателе» повість І. І. Срезневського «Майор! Майор!», де Сковорода був головним героєм. Дитинство і юність самого Ізмаїла Івановича пройшло у Харкові, де йому пощастило спілкуватися зі старшими людьми, які ще пам'я-

тали мандрівного філософа особисто. Тому викладена в повісті історія, де головний герой хоче одружитися, але втікає з весілля, бо вважає, що «как мог я, я, бедный странник, старец, нищий, принять с радостью вашу руку, ваше счастье на себя» [Срезневский, 1836, с. 731] мала під собою підґрунтя, але все ж вважалася малоюмовірною. А. П. Ковалівський дослідив фактичну основу легенди про спробу філософа створити родину й знайшов багато підтверджень її вірогідності [Ковалівський, 1930, с. 11–53].

В іншій праці Андрій Петрович звернув увагу на швейцарського «двійника» Сковороди Даніїла Мейнгарда – пастора з Лозанни, прихильника системи Коперніка, космолога, який помер у 1786 р. Він був засновником літературного товариства та автором кількох філософських та релігійнознавчих робіт. Учень Сковороди Максим Ковалінський зустрівся з ним в Швейцарії та був вражений схожістю з вчителем як рисами обличчя, так і думками. Почувши про це, Григорій Савич навіть став свої листи підписувати цим ім'ям. А. П. Ковалівський спробував перевірити достовірність й цієї історії, дослідивши за отриманими з Швейцарії паперами історію родини Мейнгард.

Сковородознавчі дослідження науковця торкалися загадкових свідчень про Григорія Савича у французькій великій енциклопедії «Лярус». Він опублікував працю про нього академіка М. Ф. Сумцова. Зробив просторий огляд закордонних праць про Сковороду. На сквородинівські статті інших авторів опублікував кілька рецензій, кожна з яких можна вважати самостійним дослідженням. В своїх роботах Андрій Петрович чи не вперше ставить питання про розвиток поглядів мандрівного мудреця. У людини, вважав Сковорода, є два тіла й два серця: тлінне та вічне, земне та духовне. Те, що людині, таким чином, властива двоїстість природи (земне тіло та духовне), значить ще, за Сковородою, що людина є «зовнішня» та «внутрішня». Й остання ніколи не загине: вмираючи, вона тільки позбавляється свого земного тіла [Сковорода, 1973, с. 190].

Зауважимо, що до кінця життя А. П. Ковалівський не полишав цієї теми, зокрема продовжував вивчати спадщину Григорія Савича, боровся за відкриття музею філософа в Сковородинівці. Але підготовлений ним рукопис з уривками праць Сковороди в перекладі на сучасну українську мову та великою передмовою опублікований не був [ЦДАМЛМ, ф. 149, спр. 134].

Студії з історії української культури не зменшували зацікавлення молодого вченого сходознавством, зокрема арабістикою. Хоча схід-

на тематика з'являється в його розвідках у 1928–1929 рр., насправді він значно раніше заявив про себе як ентузіаст популяризації східних мов. У 1925 р. А. П. Ковалівський разом з П. Тичиною та П. Ріттером заснував у структурі Харківського наукового товариства секцію сходознавства з метою дослідження народів Сходу й налагодження контактів із колегами в інших країнах. Із моменту створення ВУНАС працівники секції увійшли до її складу й започаткували курси східних мов із трьома відділами: турецьким, перським та японським. Курси було відкрито 1 жовтня 1926 р. задля поширення знання цих мов, лінгвістичного вдосконалення робітників-сходознавців, службовців державних та громадських установ. До програм усіх трьох відділень входила як обов'язкова англійська мова, а також лекції з географії відповідної країни. Навчальною роботою керували П. Ріттер і А. Ковалівський [Бюлетень ВУНАС, 1927, с. 54].

Радянська Україна в кінці 1920-х рр. не мала усталених осередків сходознавства. Лише у ВУАН існували кафедра Кримського й Гебраїстична комісія. Однак загальний потенціал був високим, що обумовлювалося і традицією, і потребами тогочасного політичного та економічного життя. Хоча ідея створення в Україні філії Всесоюзної асоціації сходознавства належала її голові Михайлу Павловичу. Поштовтом для створення в Україні асоціації на кшталт ВНАС стало рішення Раднаркому УРСР про заснування у Харкові Українсько-східної торговельної палати з представництвами у Києві та Одесі. Ініціативна група виробила статут нової установи. Згідно з ним, основне завдання ВУНАС полягало у всебічному вивченні країн і народів Сходу, а також поширенні наукових та прикладних знань про них. Установчі збори Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства відбулися 10 січня 1926 р. У них взяли участь 27 осіб, серед яких і Андрій Ковалівський, який увійшов до складу правління. Згодом П. Ріттер та А. Ковалівський започаткували історико-етнологічний відділ ВУНАС.

Наприкінці 1928 р. Правління ВУНАС своєю ухвалою започаткувало семітологічну комісію. Перші організаційні засідання, на яких було визначено її персональний склад, вироблено робочі плани та затверджено проблематику, відбулися в листопаді. Очолив комісію професор М. Шляпошніков, його заступником став А. Ковалівський, секретарем – Ілля Фалькович. Учасники комісії виступили з індивідуальними пропозиціями щодо тематики власних досліджень. Анд-

рій Петрович узявся студіювати Коран у зв'язку з українською апокрифічною літературою [ІР НБУВ, ф. 10, спр. 28401]. Згодом на засіданні секції він виступив з доповіддю «До питання про оповідальний стиль Корана. (Легенди про Соломона в Корані у порівнянні з староукраїнськими апокрифами)», в якій проаналізував різні версії одного сюжету й спробував реконструювати первісний текст [ІР НБУВ, ф. 10, спр. 28403].

Одним з напрямів роботи ВУНАС було вивчення українсько-турецьких взаємин. Адже проблеми тюркології неминуче поставали перед українськими науковцями, які студіювали вітчизняну історію, фольклор, етнографію, етнологію. У Харкові вже давно існувала група дослідників, котрі активно опрацьовували питання українсько-турецьких стосунків. Здебільшого ці вчені вийшли з Науково-дослідчої кафедри історії України Дмитра Багалія. Окрім Андрія Ковалівського, тут були Василь Дубровський, Микола Горбань та ін. Вони констатували, що гостро відчувається брак турецьких і почасти кримських джерел у дослідженні української історії XVII ст. Обговорювали необхідність організації видання джерелознавчих розвідок, які вводили б до наукового обігу нові невідомі документи з відповідним коментарем. Після успішної подорожі українських сходознавців до Туреччини у 1928 р. виникло питання про створення Комісії для вивчення історії українсько-турецьких відносин. Аби виявити додаткові наукові кадри тюркологів в УРСР, було розповсюджено відповідну інформацію по філіях ВУНАС, а також запропоновано присвятити тюркологічній тематиці Другий сходознавчий з'їзд, підготовка до якого саме тривала. Андрій Петрович виступив на ньому з доповіддю «Старовинні україно-турецькі засоби водного транспорту». В останні дні роботи з'їзду відбулися два засідання пленуму Комісії з вивчення українсько-турецьких відносин, у яких він також взяв участь. Обговорювалися питання роботи в архівах, копіювання документів, наукових експедицій, книгообміну тощо. Йшлося й про мовне підготування. Академік Самойлович, що брав участь у з'їзді, дав згоду керувати заняттями з турецької мови [Циганкова, 2007, с. 207–211].

У своїй резолюції з'їзд схвалив організаційну роботу ВУНАС щодо створення Українського науково-дослідного інституту сходознавства, «який мусить стати центром і кермом науково-дослідної сходознавчої роботи на підставі марксо-ленінської методи». При цьому не передбачалася ліквідація ВУНАС. Але загальні тенденції в

країні призвели до її трансформації в товариство марксистів-сходознавців при Інституті марксизму-ленінізму. В той же час Комісія для вивчення історії українсько-турецьких відносин вливалася до УНДІС, де тепер працювала більшість її членів.

Андрій Петрович Ковалівський опинився в третьому (лінгвістично-літературного) відділі УНДІСу, до якого входила іранська, семітична, хіно-японська та монголо-манжурська секції. До того ж створення УНДІСу збіглося з піком реформаторської активності наркомосівських урядовців. У тому-таки 1930 р. на базі Науково-дослідчої кафедри історії української культури, де А. П. Ковалівський давно працював, було створено Інститут історії української культури, а Дмитро Багалій залишився його керівником. Водночас заснували Інститут матеріальної культури, а невдовзі обидві установи об'єднали в Науково-дослідний інститут історії культури, зліквідований 1933 р. [ЦДАГО, ф. 1, спр. 439, с. 119–123].

Комісія з вивчення історії українсько-турецьких взаємин знову ж таки перейшла до УНДІСу майже в повному складі. Було вирішено видавати «Записки» відділу, до першого тому яких мали увійти доповіді співробітників, виголошені на Другому сходознавчому з'їзді [ІР НБУВ, ф. 10, спр. 28406–28407].

Але з вересня 1931 р. Інститут змінив свою назву на нову – Український науково-дослідний інститут Близького Сходу (УНДІБС). Це означало певне звуження географії досліджень та тенденцію до політизації тематики. Навіть в арабському секторі, який планувалося започаткувати 1933 р., А. П. Ковалівський, розробляючи періодизацію арабської літератури, вміщував її в рамки соціально-економічних формацій і класової боротьби [ІР НБУВ, ф. 10, спр. 22087, арк. 19–20].

Протягом 1932 р. в УНДІБС відбувалися серйозні зміни. Установу очолив Микола Любченко. І хоча в затвердженому складі наукової ради залишився А. П. Ковалівський, більшість все ж становили партійці з числа колишніх аспірантів або й зовсім нові люди. Працювати продовжували над раніше затвердженими темами, зокрема вивчали у фондах Укрцентрархіву турецько-татарські документи з архіву Коша Нової Запорозької Січі для спільного українсько-турецького видання. Однак тепер фінансові справи узгоджувалися з ВУАМЛІНом, реорганізованим 1931 р. з Українського інституту марксизму-ленінізму. В вересні 1932 р. УНДІБС влився до ВУАМЛІН, новим директором призначили Льва Величка [Циганкова, 2007, с. 228].

Перебування у складі ВУАМЛІН, що безпосередньої підпорядковувалася ЦК КП(б)У, вимагало зміни всієї тематики роботи інституту. І хоча в УНДІБС в перспективі мали організувати арабський сектор, його праця ставала дедалі однокішкою, поступово втрачала зв'язки зі сходознавчою конкретикою, набуваючи виразно пропагандистського характеру й втрачаючи науковість. Стало очевидним, що сходознавчі студії в Україні не мають перспективи. За ці роки Андрію Петровичу майже не вдалося опублікувати сходознавчих робіт. Хоча він чи не найдовше робив певні спроби врятувати і науковий напрям, і фахівців. Він не втрачав надії створити арабський сектор в УНДІБС. В той же час розуміючи, що специфіка ВУАМЛІН не сприятиме розвитку справжньої науки, і тому обрав інший шлях [Циганкова, 2007, с. 230].

В серпні 1930 р. рішенням РНК УСРР при ВУАН на базі її мовних комісій та Інституту української наукової мови, а також науково-дослідчої кафедри мовознавства в Києві було створено Інститут мовознавства з філією в Харкові [ДАХО, ф. р-1396, спр. 1, арк. 1]. Виконувачем обов'язків голови філії призначили Павла Ріттера. Згідно з планом, у 1931–1932 рр. у складі історичного сектора у бригаді з вивчення живої мови мала бути група східних мов [ДАХО, ф. р-1396, спр. 9, арк. 51–52]. Однак її діяльність не встигла розгорнутися, професора П. Ріттера усунули з посади, поклавши його обов'язки на заступника Гавриленка. В травні 1932 р. він інформував колег, що НКО та «УРЕ» поставили перед філією завдання організувати секцію східних мов, а в червні з доповіддю в цій справі виступив А. П. Ковалівський. Наукова рада філії ухвалила: «Вважати за потрібне утворити при ХФІМ з початку 1932/33 навчального року окремий відділ східних мов. Розробку відповідних планових матеріалів передати до бюро з складання плану ХФІМ та до наукової Ради» [ДАХО, ф. р-1396, спр. 41, арк. 18–19]. Андрій Петрович підготував широку програму праці майбутньої секції, до завдань якої входило створення словників, укладання підручників, розроблення правопису східних запозичень в українській мові, організація рецензентсько-авторської комісії, опрацювання актуальних проблем мовознавства тощо. Після його доповіді відбулася дискусія, в перебігу якої було висвітлено побажання залучити до цієї роботи опального тоді Павла Ріттера, який на той час був виключений зі штатного складу філії. Марно А. П. Ковалівський неодноразово наголошував на необхідності участі П. Ріттера в роботі створюваної секції східних мов при

секторі теорії та методології мовознавства ХФІМ. Проект надіслали до НКО, там його навіть схвалили, однак до реалізації справа так і не дійшла. Неприятлива політична ситуація призвела до того, що проект спочатку відклали, а потім чистки в НКО та самій філії з наступним усуненням та арештом В. Гавриленка, поклали край спробам відродити сходознавчі студії [Циганкова, 2007, с. 111, 230].

У 1933 р. ситуація в країні стала ще складнішою. На тлі жахливого голодомору пройшла нова хвиля політичних репресій. Після арештів в Харкові практично не залишилося сходознавців. Цей рік приніс численні втрати у сфері гуманітаристики, зокрема філології. Недарма у редакційній статті першого числа нового часопису «Мовознавство» стверджувалося, що «запеклий ворог українського мовознавства – буржуазна індоевропейстика – в основному розгромлена» [Від редакції, 1934, с. 4]. Водночас, згідно з ухвалою НКО, було зліквідовано Технікум сходознавства і східних мов. Кількох студентів відправили до Інституту сходознавства в Ленінграді, іншим, які навчалися на останньому курсі, було влаштовано достроковий випуск [ДАХО, ф. р-4850, спр. 10, арк. 50, 52].

Зберігся цікавий архівний документ без заголовку і підпису, схожий за формою на доповідну записку. Деякі згадування в ньому дають підстави датувати його червнем-липнем 1933 р., тобто часом перед ліквідацією Інституту. У 1932 р., «йдеться в документі, інститут складався з невеличкої групи працівників. Частково це були аспіранти, а також науковці – Дубровський, Ковалівський, Грушевський: Ковалівський – єдина людина в Харкові, що знає арабську. Інститут послабив пильність до Дубровського, Ковалівського, які хоча і не є основними працівниками і майже не дають продукції в Інституті [...], але випускають літературу, що потребує найпильнішого контролю, Інститут мало вивчив обличчя цих наукових співробітників [...] Величезна хиба – відрив від практики, від вивчення країн Близького Сходу і тут постає питання про доцільність сходознавчої роботи в Україні» [ІР НБУВ, ф. 10, спр. 34181, арк. 4].

В обставинах політичної істерії ВУАМЛІН змінювала свою внутрішню структуру. З 9 грудня 1933 р. УНДІБС припинив своє існування. Замість нього у складі новоствореного Аграрно-економічного інституту постав відповідний сектор. 1934 р. Андрій Петрович Ковалівський був змушений залишити Україну й почав вивчати арабські рукописи під керівництвом Ігнатія Крачковського в Ленінграді. До Харкова він повернувся вже після репресій і війни, та викладаючи

в університеті, намагався охопити найширший діапазон сходознавчих студій. Часто працював в стіл, очікуючи на будь-яку можливість для публікацій. Бо, як стверджував в листі до Ярослава Дашкевича, належить «до філософської школи «абсолютного оптимізму».

Джерела та література

- Державний архів Харківської області (далі – ДАХО). Ф. р-1396. Оп. 1. Спр. 1.
- ДАХО. Ф. р-1396. Оп. 1. Спр. 9.
- ДАХО. Ф. р-1396. Оп. 1. Спр. 41 (Протоколи Вченої Ради ХФІМ від 19 травня та 8 червня 1932 р.).
- ДАХО. Ф. р-4850. Оп. 1. Спр. 10.
- Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Ф. 10. Спр. 22087 (Ковалівський А. Періодизація арабської літератури).
- ІР НБУВ. Ф. 10. Спр. 22086 (Протокол засідання відділу мови та літератури УНДІСу).
- ІР НБУВ. Ф. 10. Спр. 28401 (Протокол засідання семітологічної комісії ВУНАС).
- ІР НБУВ. Ф. 10. Спр. 28403 (Протокол засідання семітологічної комісії ВУНАС).
- ІР НБУВ. Ф. 10. Спр. 28406–28407 (Протоколи засідання комісії УНДІС).
- ІР НБУВ. Ф. 10. Спр. 34181.
- Центральний державний архів громадських організацій України (далі – ЦДАГО України). Ф. 1. Оп. 1. Спр. 439.
- Центральний державний архів-музей літератури та мистецтв України (далі – ЦДАМЛМ України). Ф. 149. Оп. 1. Спр. 134 (Звіт вченій раді ХДУ).
- Бюлетень ВУНАС. 1927. № 2–3.
- Від редакції // Мовознавство. 1934. № 1.
- Дашкевич Я. Р.* Андрій Ковалівський у листах 1961–1963 рр. // Східний світ. 1995–1996. № 1–2 (6–7).
- Дудко Д. М.* А. П. Ковалівський – сквородинознавець з роду Ковалівських // Переяславські Сквородинівські студії. Вип. 1. 2011.
- Ковалівський А. П.* Легенда про Сквороду у французькому словнику // Червоний шлях. 1923. № 1.
- Ковалівський А. П.* [Рец. на:] Пам'яті Г. С. Сквороди (1722–1794). Збірка статтів. Одеса, 1923 // Червоний шлях. 1923а. № 3.
- Ковалівський А. П.* [Рец. на:] Ак. Д. І. Багалій і М. І. Яворський. Український філософ Г. С. Скворода. Державне видавництво України. 1923 // Червоний шлях. 1923б. № 6–7.
- Ковалівський А. П.* Розвиток етичних поглядів Г. С. Сквороди в зв'язку з його життям // Науковий збірник Науково-дослідної кафедри історії української культури. Т. 1. 1924.

- Ковалівський А. П. З рукописів акад. М. Сумцова про Г. Сковороду. Попередні уваги // Бюлетень Музею Слобідської України. 1926/1927а. № 2/3.
- Ковалівський А. П. Сковородинські статті в «Записках історико-філологічного відділу Укр. Ак. Наук». Кн. XIII–XIV. 1927 // Бюлетень Музею Слобідської України. 1927/1928б. № 4/5.
- Ковалівський А. П. Хто такий був Г. Сковорода // Знання. 1928. № 2.
- Ковалівський А. П. Сковорода в західній літературі // Україна. 1929а. Кн. 35.
- Ковалівський А. П. Нові дані про двійника Г. Сковороди в Лозанні Даніїла Майнгарда та його сім'ю // Україна. 1929б. Кн. 36.
- Ковалівський А. П. З приводу оповідання // Срезневський І. І. Майоре, Майоре! Харків, 1930.
- Ковалівський А. П., Ніженець А. М., Вербицька Є. Г. Забутий заповідник // Літературна газета. 08.12.1961.
- Сковорода Г. С. Повне зібрання творів: у 2 т. / Ред. кол.: В. І. Шинкарук (гол. ред.) та ін. Т. 1. К., 1973.
- Срезневський І. І. Майор, майор! // Московский наблюдатель. 1836. Ч. 6. Март, кн. 2. С. 205–238; Апрель, кн. 1–2. С. 445–468, 721–736.
- Циганкова Е. Г. Сходознавчі установи в Україні (радянський період). К., 2007.

Е. Г. Циганкова, О. Д. Василюк

**Перший харківський період наукової діяльності
Андрія Ковалівського**

Резюме

В статті йдеться про перший харківський період роботи видатного українського арабіста Андрія Петровича Ковалівського (1895–1969). Насамперед, він відомий як науковець, який зробив вагомий внесок у розвиток вітчизняного сходознавства. Хоча протягом життя вчений однаково плідно працював не тільки як орієталіст, а й як україніст, особливо в перші роки своєї наукової діяльності.

Э. Г. Цыганкова, О. Д. Василюк

**Первый харьковский период научной деятельности
Андрея Ковалевского**

Резюме

В статье исследуется первый период работы выдающегося украинского арабиста Андрея Петровича Ковалевского (1895–1969). Прежде всего, он известен как ученый, который сделал весомый вклад в развитие отечественного востоковедения. Хотя на протяжении своей жизни ученый одина-

ково плодотворно работал не только как востоковед, но и как украинист, особенно в первые годы своей научной деятельности.

E. G. Tsygankova., O. D. Vasylyuk

**First Kharkiv Period of Andriy Kovalivsky's
scientific activity**

Summary

The article is dedicated to the first period of work of the distinguished Ukrainian Arabist Andriy Petrovych Kovalivsky (1895–1969). First of all, he is well-known as the scholar who made a weighty contribution to the development of domestic oriental studies. Though over the time of his life, especially in the first years of the scientific activity, the scholar equally fruitfully worked not only as Orientalist, but also as a specialist in Ukrainian studies.